

Deskundigengroep dierziekten

Bijeenkomst 4 juli 2023

Onderwerp: Risicobeoordeling Afrikaanse varkenspest (AVP)

Genodigden: Arjan Stegeman (Vz), Tosca Ploegaert, Manon Swanenburg, Manon Houben, Otto Schreurs, Jolianne Rijks, Erik Koffeman

Ter introductie (uit de originele uitvraag aan deskundigen)

Na de uitbraak op een Duitse varkenshouderij nabij de Nederlandse grens op 2 juli 2022 zijn de ontwikkelingen met betrekking tot de epidemiologie van Afrikaanse varkenspest (AVP) in de EU doorgegaan. Na de uitbraak in Duitsland bij gehouden varkens is er nog één (kleine) houderij besmet geraakt in Brandenburg (februari 2023). Traceringsonderzoek heeft geen besmettingsroute opgeleverd. De maatregelen die verplicht zijn bij een uitbraak ((EU) 2020/687) zijn opgelegd. Dat betreft onder andere het instellen van de beperkingszone, vervoersbeperking en opstalverplichting. In bijgevoegde powerpoint staat wat Duitsland zoal doet in gebieden waar de ziekte nog voorkomt bij wilde zwijnen.

Verder lijken de besmette gebieden met wilde zwijnen in de verschillende Europese lidstaten redelijk stabiel. Naast de ontwikkelingen in Polen, Moldavië en de Baltische staten zijn er enkele ontwikkelingen die noemenswaardig zijn. Het besmette gebied in Noord-Italië is onlangs (eind maart) westwaarts uitgebreid, tevens heeft er uitbreiding van AVP zuidwaarts plaatsgevonden in de regio's Calabria en Salerno waar zowel besmette wilde zwijnen zijn aangetroffen als waar een uitbraak is vastgesteld op een klein fokbedrijf met ongeveer 70 fokvarkens (Calabria). In Griekenland zijn de afgelopen maanden ook nieuwe uitbraken bij zowel gehouden varkens (26 april 2023) als wilde zwijnen geconstateerd. Tevens is zeer recent het besmette gebied in Tsjechië zuidwaarts uitgebreid (28 april 2023). Tenslotte kan de uitbraak op een bedrijf met 20.000 varkens in Roemenië ook niet onbenoemd blijven. De spreiding van AVP in Roemenië lijkt daar nog niet onder controle te zijn.

Inbreng vanuit de deskundigen ter aanvulling van het overkoepelende beeld:

Na het advies van de deskundigengroep op 4 juli 2022 zijn er tot op heden nieuwe besmettingen in voorheen vrije landen geconstateerd, of grote uitbreidingen van besmet gebied geweest, te weten in Tsjechië (wilde zwijnen), Italië (zowel gehouden varkens als wilde zwijnen), Griekenland (gehouden varkens), en zeer recentelijk in Kroatië (met name gehouden varkens, maar ook wilde zwijnen), Bosnië-Herzegovina (gehouden varkens). Het lijkt erop dat AVP zich als een olievlek steeds verder op Europees grondgebied uitbreidt. De grote geografische sprongen die het virus sporadisch maakt, zijn niet te voorspellen en worden zeer waarschijnlijk veroorzaakt door menselijk handelen. Deze geografische sprongen blijven het grootste risico op verspreiding van AVP naar Nederland.

Na de constatering van AVP in Zuid-Italië is er tot op dit moment geen goed beeld over de mate van lokale verspreiding van AVP in die regio. Door de uitbraken in Duitsland is er inmiddels wel meer praktijkervaring opgedaan door Duitsland met de verschillende bestrijdingsmiddelen voor AVP in wilde zwijnen. Dat heeft geholpen in de opbouw van kennis en middelen. De verspreiding van AVP in Duitsland lijkt minder snel te gaan dan in de begindagen van de uitbraak van AVP in wilde zwijnen in Polen.

Uit een presentatie van het FLI (Duitsland) blijkt dat de uitbraken bij gehouden varkens (in Duitsland en omstreken) allen single-point introducties zijn geweest. Tevens blijkt dat de verspreiding (zowel tussen bedrijven als tussen dieren) minder snel gaat dan verwacht en het virus lijkt daarmee minder besmettelijk te zijn dan bv. klassieke varkenspest. Mede daardoor lijkt een besmetting met AVP goed te voorkomen door het implementeren van juiste en strikte biosecurity-maatregelen. Echter maakt dat ook dat het opsporen van een besmetting moeilijker is en langer kan duren dan nu wordt verwacht. Dat komt ook omdat het virus 'vage' klachten veroorzaakt die niet direct en concreet wijzen op een uitbraak met varkenspest. Daardoor kan AVP na introductie langer sluimerend en onopgemerkt in een varkensstal rondgaan voordat er een verdenking wordt uitgesproken.

Ten aanzien van het beheer van wilde zwijnen constateren de deskundigen, nadat er in de jaren '21-'22 historisch hoge aantallen zwijnen zijn geschoten, dat in de jaren '22-'23 een enorme afname is van het aantal geschoten wilde zwijnen. De huidige geschoten aantallen wijken nog tot 50% af van de op voorhand opgestelde prognoses. Dit leidt ertoe dat het komende jaar een behoorlijk hoge zwijnenstand op Nederlands grondgebied wordt verwacht.

Risico-assessment (Project AVIP - WBVR):

WBVR heeft onderzoek gedaan naar de potentiële relatieve bijdrage aan humaan-gemedieerde insleep-risico's van AVP. De doelgroepen waren reizigers, werknemers van varkenshouderijen, jagers en vrachtwagenchauffeurs. Het onderzoek toont aan dat er een grotere kans is dat insleep plaatsvindt via reizigers en vrachtwagenchauffeurs. Dat komt onder andere doordat deze aantallen veel groter zijn dan in de andere twee groepen, maar ook omdat er meer onzekerheid is over deze route van introductie omdat er minder goed zicht is op wat deze groepen voor vleesproducten mee naar Nederland nemen, en waar ze deze achterlaten.

Vragen aan de deskundigengroep dierziekten

- 1. Al deze ontwikkelingen in oenschouw nemende, hoe groot schat u de kans in dat het virus het komend jaar en de komende 5 jaar in Nederland wordt geïntroduceerd bij gehouden varkens (commercieel en hobbymatig gehouden; binnen- en buitengehouden)?**
- 2. Hoe is die kans door de ontwikkelingen in de EU gewijzigd ten opzichte van uw beoordeling in juli 2022?**

Komend jaar:

De deskundigen schatten het risico in als klein¹. De deskundigen schatten het risico echter iets minder klein dan in het advies van 4 juli 2022.

Het aantal met AVP-besmette gebieden in Europa is afgelopen jaar verder toegenomen, dat leidt ertoe dat er een grotere kans is dat mensen die terugkeren naar Nederland in besmette gebieden terecht komen en in aanraking komen met mogelijk besmette producten en die (on)bewust meebrengen. Een risicoanalyse van WBVR gaf aan dat reizigers/toeristen en internationale vrachtwagenchauffeurs de belangrijkste groepen vormen die tot insleep van AVP kunnen leiden. De deskundigen vermoeden dat er meer reizigers- en vrachtwagenverkeer plaatsvindt dan vorig jaar door een aantrekkende economie. Ook zijn er in het afgelopen jaar nieuwe besmettingen aangetroffen in (voor Nederlanders) populaire vakantiegebieden zoals Kroatië, Griekenland en Italië.

Voor binnengehouden varkens schatten de deskundigen het risico op insleep van AVP in als zeer klein. Voor buitengehouden varkens schatten de deskundigen het risico in als klein. De laatstgenoemde categorie heeft een grotere kans om in aanraking te komen met door reizigers/internationale vrachtwagenchauffeurs meegebrachte vleesproducten.

Het risico op insleep via voer/stro uit besmette gebieden is door de deskundigen ook besproken. EFSA heeft hier in 2021 een risicobeoordeling over gepubliceerd². De deskundigen schatten het risico op insleep via voer/strooisel als zeer klein. Dit mede vanwege het feit dat het aantal besmettingen bij gehouden varkens in gebieden met besmette wilde zwijnen laag is. Als het risico op transmissie via stro/varkensvoer hoog zou zijn, verwacht men een hoger aantal besmettingen bij gehouden varkens in deze gebieden. Daarnaast vinden de deskundigen dat het niet logisch is dat een besmet karkas ongemerkt wordt meegenomen gedurende het oogsten van bv. stro. De machine zal hier naar verwachting op vastlopen.

¹ Duiding kwalitatieve risico's: zeer klein (onwaarschijnlijk, maar is mogelijk, <1%); klein (niet onwaarschijnlijk, maar kans op introductie is veel kleiner dan kans op geen introductie < 10%); matig (zou me zeker niet verbazen als AVP wordt geïntroduceerd, maar ook niet als het niet wordt geïntroduceerd, 10-50%); hoog (de kans dat AVP wordt geïntroduceerd is groter dan de kans dat het niet wordt geïntroduceerd, 50-90%); zeer hoog (het is waarschijnlijk dat AVP wordt geïntroduceerd, de kans dat AVP wordt geïntroduceerd is veel groter dan de kans dat het niet wordt geïntroduceerd, >90%)

² <https://www.efsa.europa.eu/en/news/african-swine-fever-risks-feed-bedding-and-transport>

Het risico de komende 5 jaar

De deskundigen stellen vast dat er de komende vijf jaar een matig risico is op insleep van AVP naar gehouden varkens in Nederland. Echter is de onzekerheid van deze inschatting groot, omdat het er erg vanaf hangt hoe de situatie zich in Europa ontwikkelt. De deskundigen geven aan dat in de huidige trend in Europa het risico op insleep in Nederland toeneemt, omdat AVP zich in Europa over een steeds groter gebied bij wilde zwijnen manifesteert en er geen uitzicht is dat besmettingen in wilde zwijnen in andere Europese landen binnen de komende vijf jaar onder controle zijn gebracht.

Een element dat de deskundigen onder de aandacht willen brengen is de vestiging van de wolf in Nederland. Dit zorgt ervoor dat populaties (ook in Duitsland en België) meer in beweging komen (en zich verplaatsen over afstanden van 30-40km). Hierdoor wordt verwacht dat gezonde zwijnen vitaler worden en de zwakke dieren eerder in het ecosysteem zullen verdwijnen. Wat dit exact doet met het risico op verspreiding van AVP middels verplaatsingen van populaties wilde zwijnen is op dit moment nog niet te voorspellen.

3. Gezien de bovenstaande ontwikkelingen, hoe hoog schat u de kans in dat AVP in Nederland in de wilde zwijnenpopulatie in Nederland wordt geïntroduceerd? Is deze kans gewijzigd door deze ontwikkelingen ten opzichte van uw advies in juli 2022?

Na de uitbraak op 2 juli 2022 op een varkenshouderij in de Duitse plaats Emsbüren, in de deelstaat Nedersaksen, landkreis Eemsland, (ongeveer 15 kilometer van de Nederlandse grens) zijn er in die omgeving géén besmette wilde zwijnen gevonden. Het risico dat er insleep van AVP via natuurlijke migratie van wilde zwijnen naar Nederland ontstaat, is verwaarloosbaar klein.

Het risico op een grote geografische sprong van AVP vanuit een besmet gebied naar Nederlandse wilde zwijnen schatten de deskundigen in als klein. Echter iets minder klein dan in het advies van de Deskundigengroep Dierziekten van 4 juli 2022. Hierbij geldt dezelfde redenatie als in het antwoord op vraag 1-2, waarbij de grote geografische sprongen waarschijnlijk plaatsvinden via (onbewust) meebrengen van besmette vleesproducten via internationale vrachtwagenchauffeurs of reizigers/toeristen. Het risico op insleep via deze groepen is iets groter dan vorig jaar, doordat deze een grotere kans hebben om in het buitenland een besmet gebied te bezoeken; het areaal aan AVP-besmet gebied is over het afgelopen jaar toegenomen.

De deskundigen stellen vast dat het komend jaar een slecht mastjaar wordt verwacht. In heel Noordwest Europa heeft de eik slecht gebloeid, waardoor het voedselaanbod voor wilde zwijnen niet goed zal zijn. Dit leidt tot meer activiteit onder de populaties wilde zwijnen, wat als gevolg heeft dat het beheer efficiënter uitgevoerd kan worden. Uiteindelijk resulteert dit in een mogelijk groter risico op versleep van AVP via geschoten (besmette) wilde zwijnen, maar een minder groot risico op natuurlijke verspreiding van AVP via migratie van besmette populaties.

Het is belangrijk om permanente aandacht te hebben voor de preventie van AVP en het publiek te wijzen op de risico's. Doordat het probleem zich al meerdere jaren voordoet is de alertheid voor AVP mogelijk wat aan het wegzakken. Daarom adviseren de deskundigen om extra aandacht aan voorlichting te besteden. Tevens benadrukken de deskundigen dat het nog steeds belangrijk is om karkassen van dode wilde zwijnen te blijven melden, zodat die onderzocht kunnen worden op AVP. Melden kan bij de lokale autoriteiten (provincie, faunabeheereenheid of terreinbeheerder).